
Finns det några debattörer för Ekonomisk Debatt?

Genomströmningen av doktorander i nationalekonomi tycks ha ökat vid de äldre universiteten och Handelshögskolan i Stockholm sedan början av 1990-talet. Den genomsnittliga studietiden vid Stockholms universitet är idag bara 1 1/2 år längre än den som anges av Högskoleförordningen (4 år). Kraven på och förutsättningarna för en tryggad finansiering av forskarutbildningen ökade genom en utbildningsreform 1998. Det har också funnits ett stort antal sökande till forskarutbildningen i nationalekonomi med goda förutsättningar för att klara av studierna under den stipulerade tidsperioden. Men genomströmningen av doktorander i nationalekonomi har också påskyndats genom en sänkning av kraven på avhandlingarnas omfattning och originalitet. Det krävs i regel tre uppsatser för en doktorexamen och en uppsats för en licentiatexamen. Uppsatserna behöver inte ha publicerats eller ens blivit godkända för publicering i en vetenskaplig tidskrift. Dagens avhandling behöver heller inte innehålla någon djuplodande eller allsidig analys av ett traditionellt nationalekonomiskt problem. Den utgår oftast från en snävt avgränsad frågeställning och ett fåtal referensartiklar. I de empiriska avhandlingarna spelar jämförelser mellan egna och tidigare regressionsresultat en viktig roll, ett faktum som förhindrar en alltför stor självständighet. På eget eller handledarens initiativ undviker den nationalekonomiske

doktoranden i allt högre grad att upprätta nya databaser och att skriva monografier, dvs utföra de tidskrävande gesällprov som var den dominerande avhandlingsformen fram till 1990-talet.

Det finns ingen anledning att sörja forna tiders forskarutbildning i nationalekonomi. Eskil Wadensjö har visat att de disputerades genomsnittsalder var hög och stigande trots en utbildningsreform vid slutet av 1960-talet (*Ekonomisk Debatt*, nr 8 1990). Många grandiosa avhandlingsprojekt haverejade eller drog ut på tiden på grund av en alltför hög ambitionsnivå. Doktorander hade stora svårigheter att finansiera sina avhandlingar utan att ta på sig en tung undervisningsbörda. Men statliga reformer och praxis under 1990-talet för att öka genomströmningen och sänka de disputerades ålder har inte bara varit av godo. Svensk nationalekonomi har fått ett för litet tillskott av "generalister", dvs av personer med överblick över ämnets delområden och historia samt med förmåga att belysa en specifik frågeställning utifrån flera infallsvinklar. "Specialister" favoriseras förmodligen redan vid antagningen samtidigt som kursprogrammet, genom sin inriktning på teknikövningar inom en snävt definierad teoretisk ram och sitt pressade tidschema, inte ger något utrymme för den kritiska reflektion som är nödvändig för fostrandet av generalister. "Intellektuella" studenter verkar inte lika

attraherade av nationalekonomin idag som för 20–30 år sedan; de tycks mer lockade av en forskarkarriär i filosofi, idéhistoria, psykologi, ekonomisk historia och statskunskap.

Tibor Scitovsky beklagade redan vid mitten av 1970-talet "the decline of the generalist" i amerikanskt universitetsliv utifrån sina erfarenheter av nationalekonomin. Assar Lindbeck har nyligen framfört farhågor för att dagens nationalekonomi utbildar personer som behärskar avancerade analystekniker men som saknar breda kunskaper om och en intuitiv förståelse för ekonomiska skeenden; nationalekonomin lämnar därmed fältet fritt för bankekonomer och representanter för andra samhällsvetenskaper i den ekonomiska debatten.

Så sent som på 1980-talet skedde en nyrekrytering av nationalekonomiska debattörer från bl a Handelshögskolan i Stockholm. En motsvarande nyrekrytering har inte ägt rum under 1990- och 2000-talen. Det var en äldre generation nationalekonomer som medverkade i debatter om svensk arbetsmarknadspolitik, Sveriges eftersläpning och den offentliga sektorns effekter på tillväxten i denna tidskrift under 1990-talets första hälft. Avsaknaden av debatter om t ex riksbankens oberoende, EMU och privatiseringar av den offentliga sektorn sedan mitten av 1990-talet ska ses mot bakgrund av det blygsamma inflödet av yngre generalister inom nationalekonomin. Bristen på nya generalister kan också förklara varför den "förtroendeskapande" ekonomiska politiken i Sverige sedan mitten av 1990-talet ännu inte har blivit föremål för en ingående analys av nationalekonomer. Under en socialdemokratisk regering kom landet som

hade gått i bräsch för den keynesianska revolutionen och som vid 1990-talets början fortfarande kunde berömma sig av full sysselsättning att föra en exceptionellt stram finanspolitik trots en rekordhög arbetslöshet. Den radikala omsvängningen i den ekonomiska politiken i Sverige vid 1990-talets mitt har få motsvarigheter i andra OECD-länder under efterkrigstiden. Det är anmärkningsvärt att ingen svensk nationalekonom har ifrågasatt den ekonomiska politiken under 1990-talet med keynesianska argument eller ens diskuterat tänkbara alternativa strategier. Det saknas yngre akademiska nationalekonomer som skulle kunna svara för en oberoende utvärdering av den ekonomiska politiken utifrån de senaste decenniernas teoriutveckling och empiriska forskning. Nya universitet och högskolor har inte entydigt kunnat fungera som plantskolor för utbildning av generalister i nationalekonomi. De har genom egna initiativ eller krav från statsmakternas sida profilerat sig genom utbildning och forskning inom klart avgränsade temaområden.

Det kan tyckas att den teoretiska utvecklingen inom nationalekonomin har inneburit ett brott mot tendensen till ökad specialisering – deduktiva mikroekonomiska modeller fungerar i allt högre grad som gemensamma referensramar även vid analyser av makroekonomiska frågeställningar. Men tendensen till nationalekonomisk specialisering är obruten i den bemärkelsen att det statusbringande teoretiska utvecklingsarbetet alltjämt bedrivs oberoende av den empiriska analysen, att empiriska studier baserade på den nationalekonomiska centralteorin bara belyser vissa aspekter på ett samhälleligt fenomen samt att andra tänk-

bara angreppssätt (och skolor) fortfarande hamnar i bakgrunden.

Svårigheten att se förändringar av doktorandutbildningen isolerat utan hänsyn till nationalekonomins teoretiska och metodologiska utveckling ska inte undanskymma att åtgärder kan vidtas som ökar utbudet av yngre generalister. Vid behandlingar av ansökningar till forskarutbildningen i nationalekonomi bör hänsyn tas till de sökandes förmåga till kritisk analys och meriter vid studier av t ex vetenskapsteori, filosofi och psykologi. Doktorandutbildningen borde också ha en mer doktrinhistorisk och allsidig metodologisk karaktär samt uppmuntra utvecklingen av kurser i gränsområdet mellan t ex nationalekonomi och psykologi. De sk forskarskolorna kan förhoppningsvis bidra till en mer differentierad forskarutbildning i nationalekonomi. Författandet av monografier borde stimuleras. Risken för tidsförseeningar är uppenbar vid monografier, men den kan reduceras genom att doktoranden ges extra handledarresurser och klara anvisningar om avhandlingens omfattning. På lång sikt måste dock utbildningen av generalister inom nationalekonomin stimuleras genom att ämnesföreträdare sätter ett större värde på andra meriter än publicering av artiklar i vetenskapliga statustidskrifter och framhäver värdet av rapporter (dvs inte bara av tidskriftsartiklar) vid avrapporteringar av forskningsprojekt. Bristen på nya generalister är inte bara ett internt nationalekonomiskt problem utan också ett hot mot demokratin om den förhindrar en oberoende professionell belysning av politiska beslut av stor betydelse för medborgarnas välfärd.

LENNART ERIXON